

Okumak ve Yazmak Üzerine

İÇİNDEKİLER

Kitap Okuma Teknikleri	1
Yazı Yazma Yöntemleri	4
Tez Nasıl Yazılır?	6
Aşırı Okullaşma ve Entellektüel Olmak	9
Genel Kültür mü, Uzmanlaşma mı?	11

Kitap Okuma Teknikleri

Kitapseverlerin izledikleri değişik yöntemler ve yaklaşımlar vardır. Bu dökümanda yazarın bu konudaki yaklaşımı açıklanacaktır. Bu yöntem, çok kitap okumak yerine daha az sayıda kitabı seçmek ve onları derinlemesine okumaktır.

Çok sayıda kitabı okumak insanın kendini unutmaması ve gerçeklerden kaçması için iyi bir yöntem olabilir. Ancak, ona bir şey kazandırması şüphelidir.

Özellikle temel eserler ağır eserlerdir ve bir defada hızlıca üzerinden geçilerek anlaşılabilir kitaplar değildir. Bu kitapların bazı bölümleri özellikle daha ağırdır. Anlamak için emek harcamak, notlar almak, kendi yorumlarını not etmek gerekir.

O açıdan kitap okuma tekniklerinin birincisi iyi ve uygun kitapları seçmektir. Bir kişi her konuda bilgi sahibi olamayacağına göre, hobi olarak bile okuyor olsa okuduğu alanı sınırlandırmalıdır. En azından o sınırlandırdığı alanda yeterince okuduğu düşüncesini edinmeden başka bir alana geçmemelidir.

Kitap okumadan önce ön arka kapaklarını okumak, içindekilere göz atmak yararlıdır. Ağır bir eserse ilkinde hızlıca okunması ve fikir sahibi olunması sonra ise bazı bölümlerin tekrarlanması faydalı olacaktır. Ama mutlaka bir deftere o kitapla ilgili notlar alınması gerekir. Bu da zaten kitap okuma hızını düşürür ancak geri dönüşü fazladır.

Hızlı okuma tekniklerini tamamen mahkum etmeyeceğiz ancak hızlı okumak bir amaç değildir araçlardan sadece birisidir. Gerçekten de hızlı okunabilecek ve hızlı okunması gereken kitaplar vardır. Bunlarla zaman kaybedilmesine gerek yoktur. Fakat biz zaten en başta kitap listemizi iyi seçmişsek hızlı okumaktan çok yavaş okumaya ihtiyacımız olacaktır.

İddialı bir ifadeyle, bir kitap eğer hızlı okunabiliyorsa zaten o kitabı okumaya da gerek yoktur. İçinde ya bildiğimiz şeyler vardır ya da kolay anlaşılması için sulandırılmış değersiz

şeyler. Bu hızlı okuma kitaplarının ve kurslarının bir amacının da kitap tüketimini artırmak olduğu söylenegelmiştir ki bu tamamen de yanlış değildir.

Fakat hızlı okumanın gerçekten işe yaradığı durumlar da vardır. Ne yazık ki bazı kitaplarda en başta inceden inceye elenmiş olmalarına rağmen bazı bölümler diğerleri kadar kaliteli, dolu ve işlenmiş değildir. Yazar kitap sayfaları dolsun diye o bölümleri eklemiştir ya da zaman içinde o bölümlerin işlevi kalmamıştır.

Kitapların böyle bölümleri hızlı okuma teknikleriyle hızla geçilebilir ta ki yeniden ilgimizi çeken ve kalitesi yüksek olan bir parçaya ulaşana kadar. Orada yavaşlarız ve kendimizi tamamen kitaba bırakır onun tadını çıkarır, düşünür, o kısmı özümseriz. İşte orada yavaş okumak gerekir. Hatta durmak, okumayı bırakmak ve düşünmek gerekir.

Bizim kitaplardan aldığımız faydayı belirleyen dakikada kaç harf ya da kelime okuduğumuz değildir. Bitirdiğimiz kitap sayısı da değildir. Bunlar sayısal büyüklüklerdir ve bir şey ifade etmez. Öyle kitaplar vardır ki onlardan bir tanesini okumak yüzlerce sıradan kitap okumaktan daha çok şey katar insana.

Kitaplarımızı okuduktan sonra atmamalı, hediye etmemeliyiz. Biz yaşarken bu yapılmamalı. Okuduğumuz kitaplar bizim parçamızdır. Kütüphanemiz bizim beyin haritamızdır. Yolda, bir şey beklerken kitap okuduğumuzda satırların altını çizebiliriz, sayfa kenarlarına ve boşluklarına notlar alabiliriz. Bunu ne kadar yaparsak o kitap o kadar bizim olacaktır.

Kitapların ilk sayfasına adımızı, kitabı aldığımız tarihi, nereden aldığımızı ve kitabı ne zaman bitirdiğimizi yazabiliriz. Ayrıca kitaba birden beşe ya da ona kadar not verip onu da yazabiliriz. Bu şekilde o kitapla aramızdaki bağ derinleşecektir. O kitap tam anlamıyla bizim kitabımız olacak ve bizden hatıralar taşıyacaktır.

Elbette, okuduğumuz her kitaba aynı ihtimamı gösteremeyiz. Her kitap bizim için aynı değerde değildir. En çok beğendiğimiz ve değer verdiğimiz kitapları ayrı bir sınıflamaya tabi tutmalı ve onları tekrar okumalıyız.

Bu ikinci okumada onların üzerine ya da deftere aldığımız notlar çok faydalı olacaktır. Bir sayfada çok çizgi ve yazı varsa orasını tekrar tekrar okuyabilirsiniz.

Kitaplardan çıkan özlü sözlerin yazıcıdan çıktısını alıp uygun yerlere asmak da iyi bir yöntemdir. Böylece o sözleri defalaraca görmüş ve kendi parçanız haline getirmiş olursunuz. Zamanla astığımız özlü sözleri değiştirebilir eskileri de atmayaıp saklayabilirsiniz.

Kitap okumak bütün boş zamanımızı alacak bir uğraş olamaz. Büyük yazarları, filozofları düşünün. Sürekli okusalardı düşünebilirler ve üretebilirler miydi? Kitap okumak bir anlamda başkalarının verdiği koltuk değnekleriyle yürümek demektir.

Oysa asıl amaç o koltuk değneklerini atarak tek başınıza adımlar atabilmenizdir. Öyle ya siz neden kendi düşüncelerinizi sistematize edip onları yazılı olarak ifade etmeyesiniz. Bunu hiçbir zaman yapmayacaksanız bu kadar kitabı neden okuyorsunuz?

Çok yazı ve kitap üreten meşhur yazarlardan önemli bir bölümünün hiç de sanıldığı kadar çok kitap okumadıklarını görürsünüz. Kitap okumak boş vakti bunun için harcamak demektir.

Ayrıca, kitap okudukça başkalarının etkilerine açık kalırsınız ve bir türlü kendi düşünsel kimliğinizi bulamazsınız.

Kitap bir insan için düşüncenin yakıtı olmalıdır ama bir kere o düşünceler alevlendiğinde artık kitaba ihtiyaç yoktur. Ta ki yeniden düşünce fakirliği çekilene kadar. Burada hiç kitap okumamayı da savunmuyoruz, tıka basa hiç durmak bilmeksizin kitap okumayı da. Bize göre gerçek ortada bir yerdedir.

Özetle, kitap okumak yararlıdır ancak insan ömrü de kısıtlıdır. Ayrıca kitap okumak kadar yararlı ve gerekli başka işler de vardır. O yüzden, kitap okurken ilgi sahası sınırlandırılmalı, okunacak kitaplar baştan iyi seçilmeli ve üsünkörü çok kitap okumak yerine kişiye uygun olan kaliteli kitaplar derinlemesine okunmalıdır.

Hazırlayan: Faruk Karaman, Ocak 2009

Yazı Yazma Yöntemleri

Bazen yazı yazmanız gerekir ama içinizden yazı yazmak gelmez. Bunu nasıl aşabilirsiniz? Aslında, yazı yazmadığınız zaman da yazı yazabileceğiniz bir konu vardır. Neden yazı yazmakta zorlandığınızı ve bu konuda neler düşündüğünüzü ve hissettiğinizi yazabilirsiniz. Böyle bir yazı yazmaya koyulduktan sonra yazıya olan soğukluğunuz yavaşça ortadan kalkacaktır. Daha önemlisi yazı yazmanıza nelerin engel olduğunu keşfedeceksiniz ve onlara karşı çözüm geliştirebileceksiniz.

Siz yazı yazdıkça önce bilinç düzeyindeki duygu ve düşünceleri kağıt ya da bilgisayara aktarırsınız. Bunlar bitince sıra bilinç altındakilere gelir. Bilinç altınızda olup bilinç düzeyine çıkmak üzere olanları önce yazarsınız. Böylece yazdıkça rahatlamaya başlarsınız. Bu rahatlama da sizin daha çok yazabilmenize yol açar.

Bilinç altınızda sizin o an farkında olmadığınız bazı sorunlar ve sıkıntılar olabilir. Bunlar sizi rahatsız etmektedir ama siz neden rahatsız olduğunuzu bir türlü anlayamamktasınız. İşte yapmanız gereken o sıkıntınızı yazmanızdır. Yazı zaten en çok bu işe yarar.

Sıkıntılarınızdan iki türlü kurtulabilirsiniz, yazarak ve konuşarak. Aslında yazmak daha etkilidir, çünkü uzun süre konuşacak birisi bulmak çoğunlukla zordur. Üstelik dinleyen konuşmaya müdahale edecektir ve sizin düşünce akışınızı bozacaktır.

Eğer yazı konusu seçme konusunda bir esnekliğe sahipseniz, o an sizi rahatsız eden bir konu varsa o konuda yazın. Sizi çok sevindiren, heyecanlandıran konular da olur. Bir konuda uzun yazabilmeniz için o konuda yoğun duygular yaşadığınız bir anı seçmelisiniz. Tamamen duygusuz bir zamanınızda yazmanız gerçekten zor olur. Çünkü düşüncelerin yakıtı duygulardır. Düşünceler bir anlamda soğumuş katılaştırmış duygulardır.

Peki yazı yazmanız gereken belli bir konu varsa ne yapacaksınız? Yine de önce yazmak istediğiniz konuyla başlamalısınız. Önce kafanızdaki ve bilinç altınızdaki sorunu halletmeniz gerekiyor. Onu halletmedikçe yazmayı düşündüğünüz konuya odaklanamazsınız. Kafanızdaki konuları yazıp onlardan kurtulmalısınız ki kafanız onlardan başka konularla ilgilenebilecek şekilde rahatlasın.

Tam bir rahatlama olması için, yazarken kendinize karşı son derece dürüst olmalısınız. Aklınızdan geçeni hiç değiştirmeden aynen kaydetmelisiniz. Çok yoğun duygu ve düşünceler varsa özetleme yoluna gidebilirsiniz. Yeterince yazdığınızı rahatlamanızdan anlarsınız. Kafanızdakileri bir yere yazmış, kaydetmiş olmak son derece rahatlatıcıdır. Onlara isterseniz geri dönebilirsiniz ama artık şu an unutmaya lüksüne sahipsiniz.

Bu türden yazılanların büyük çoğunluğu tekrar okunmaz ama bazen bir şeyi hatırlamak çok önemli olduğunda onlara dönersiniz. Fakat bu yöntem önce kafayı, sonra bilinç altını boşaltmanın en emin ve en ekonomik yoludur. O kadar ki, bir kere bu yönteme alıştınız mı onsuz yapamazsınız 😊 Bu doküman da böyle bir yazı yazamama anında üretildi. Yani burada önerilen yöntemin birebir bir örneğidir ve şu ana kadar bile yeterince faydalı.

Bilinç altı boşalırken, önce olgunlaşmış olan düşünce adayları yüzeye çıkar ve onları kolaylıkla tanımlayıp kaydedersiniz. Bir noktada tekrar tıkanır gibi olduğunuzu

hissedebilirsiniz. Bu gerçekten de yeni bir engeldir. Fakat endişe etmeyin artık yöntemi biliyorsunuz şimdi de o engel konusunda yazıya devam edeceksiniz ta ki o da dağılına kadar.

Kafanızdakileri yazıp onlardan kurtulduğunuzda beyninizin yeni düşünceler üretmek için zamana ihtiyacı olabilir. Şöyle biraz nefes alın, durun dinlenin. Beyninize kendini toparlaması için zaman verin. Bu her zaman böyle olmayacaktır yazının bazı noktalarında zorlanırsınız ve beklemekle onları aşabilirsiniz.

Hala asıl yazmak istediğiniz konuya gelemediniz. Demek ki o konu bilinç altınızda yeterince olgunlaşmadı. Ya da o konuda yeterince okuma yapmadınız ve dahası düşünmediniz. Bunları yapmadan hemen yazının başına oturmanın faydası yoktur. Ancak, ilerde o yazının da zamanı gelecektir. Bunun ne zaman olacağını bilemezsiniz. Bu yüzden yanında kağıt kalem ya da küçük bir elektronik yazı aracı bulundurun.

Yazı yazmak uyumak gibidir. Eğer uyumak için kendinizi zorlar ve sadece uykuyu düşünürseniz uyuyamazsınız. Kafanız rahat olmazsa da dalıp gidemezsiniz. O yüzden bir konuda yazı yazmak için kendinizi zorlamayın. Bırakın beyniniz kuluçkaya yatsın ve o yazı kafanızda olgunlaşsın. Zamanı geldiğinde bu sefer yazmak için içinizde bir baskı duyacaksınız.

Tabi herkes aynı ölçüde yazıya yatkın değildir. Genellikle, duygusal insanlar daha çok yazı üretirler, çünkü düşüncelerin kaynağı duygulardır. Duyularımızla ve duygularımızla etrafımızdaki dünyayı anlar, anlamlandırır, sınıflandırır, sistemetize eder, kalıba sokar ve sonunda düşüncelerimizi oluştururuz. Yine de duygusu olmayan insan yoktur. Duygusal olmayanlar bile duygularını kullanmayı öğrenerek daha çok ve uzun yazabilirler.

Bir açıdan da yazı spor yapmak gibidir. Ne kadar çok egzersiz yaparsanız kaslarınız o kadar güçlenir. Ne kadar çok yazarsanız da yazı yeteneğiniz o kadar gelişir. O açıdan, çok önemsiz gibi olan konularda bile yazdıkça giderek belli bir stil ve üslup oluşur. Böyle kişilerde yazı engelleriyle karşılaşılır ama onları çabuk aşarlar ve bir kere aşınca da çok uzun süre yazabilirler.

Yeterince yazdığınızı hissettiğinizde bir yorgunluk duyarsınız. İçinde rahatlama da vardır. Spor yapanların duydukları yorgunluğa benzeyen bir yorgunluk. Artık o noktada yazmaya ara vermenin zamanı gelmiştir. Bunun ötesinde yazılanlar zorlama olacaktır. Zaten ifade edilmesi gereken her şey ifade edilmiştir. Artık başka insanlar ne yaparsa onları yapmanın zamanıdır.

Hazırlayan: Faruk Karaman, Ocak 2009

Tez Nasıl Yazılır?

Bu dökümanda yüksek lisans ve doktora tezlerinin nasıl yazılması gerektiği anlatılacaktır. Burada anlatılanlar kısmen dönem ödevleri ve kısa projeler için de geçerliyse de tez çok büyük ve zorlu bir projedir. O yüzden tez için anlatılan bazı şeyler teze özgü olacaktır.

Elbette tez yapılan alan ve tez konusu da önemlidir. Sosyal bilimlerdeki bir teze mühendislik bilimlerindeki bir tez aynı değildir. Sosyal bilimlerde literatür taraması daha önemli olabilmekte hatta bazı tezler kitap olarak basılabilmektedir. Ancak tez yazarken uyulması gereken ortak bazı noktalar vardır.

Tezdeki en büyük zorluk tezin büyük, uzun, kapsamlı bir metin, grafik ve tablo bütünü olmasıdır. Kısa ödevlerde bir ana fikir ve alt fikirlerle proje bitirilebilir ama tezde o kısa ödevlerden çok sayıda vardır ve hepsinin birbiriyle ilişkilendirilmesi gerekir. Bu sanıldığı kadar kolay bir iş değildir.

Çoğu tez öğrencisi konuyu aldıktan sonra hemen fotokopi çekmeye ve onlardan beğendikleri kısmı bilgisayara yazmaya koyulur. Sonra da onları birleştirmek için ter döker. Bu da kullanılan bir yöntem olmakla birlikte tezin bitişini zorlaştırır ve geciktirir. Çünkü o kadar değişik görüşü birleştirmek ve onları ortak noktaya getirmek inanılmaz zor bir iştir.

Daha iyisi makaleden öne o konudaki önemli üç dört kitabı okumaktır. Çünkü makalelerdeki bilgiler hamdır, okuyucunun anlaması amaçlanmamıştır. Kitaptaki konular ise artık olgunlaşmıştır ki o konuda kitap yazılması uygun görülmüştür.

Doğrusu kitaplardaki bilgiler genelde makalelerdekinden daha eskidir, fakat kitaplar makalelere göre okuyucunun kafasını daha az karıştırır. Hatta akademisyenler arasında makalelerin bilgiyi açıklamak için değil saklamak için yazıldığı düşüncesi epeyce yaygındır. Özetle, işe makaleden başlamak yapılacak en büyük yanlıştır.

Makalelere de ihtiyacınız olacak ama tezinizin sonlarına doğru konuyla ilgili kaynakları listelemek açısından. Ama bu işi en başta yaparsanız tez metniniz üzerinde değişiklik yapılamaz katı bir şekil alır ve siz kendi düşüncelerinizi ifade etmekte zorlanırsınız. Sizin o kişilerden ne eksikiniz var? Siz de kendi düşüncelerinizi ortaya koyabilmelisiniz.

Türkiye’de bir tez yazıyorsanız Türkçe kaynak sıkıntısı çekeceksiniz. Bu yüzden www.amazon.com gibi sitelerden bir araştırma yapıp kitap getirtmek zorundasınız. O kitaplar gelene kadar da Internet’teki ücretsiz kaynakları okuyun. Notlar alın ama teze koymak için değil düşüncelerini kaydetmek ve unutmamak için.

Çoğu kişinin düşündüğünün aksine hemen bilgisayar başına oturmak en kötü yoldur. Klasik bir teknoloji olan defter hala bilgisayara çok üstündür. Bilgisayar artık tamamen bitmiş metinlerin, iyice olgunlaşmış düşüncelerin **güzel bir formatta ifade** edilmesi için uygundur. Düşünme üretmek için değildir.

Bilgisayarlardaki en büyük sorun fazla gelişmiş olmalarıdır. Dikkatiniz kolayca dağılır. Internet’e girersiniz, e-postanızı kontrol edersiniz, sevdiğiniz bir oyun vardır vs... İnsanlar bilgisayar başında tezlerini bir türlü bitiremeyip sadece kes ve yapıştır ile yazıların sırasını değiştirip tez danışmanlarına sunarlar. Tabi sürekli düzeltme alırlar ve bir türlü tezi bitiremezler.

O yüzden en azından başlarda bilgisayardan uzak durun. Sadece tasalak (proposal) gibi zorunlu dökümanları üretmek için kullanın. Hatta onu bile önce bir deftere yazın. Sonra bilgisayara geçirin. Hem böylece hatalarınızı da kontrol etmiş olursunuz. Metni daima önce defterde üretin.

Tezin başlarında kimse sizden yazı üretmenizi beklemiyor. İlk zamanlar okumak istediğinizi söylediğinizde size karşı çıkacak bir tez danışmanı yoktur. İnsanlar okumadan tez gibi bir dökümanı üretemezler. Fakat, okur okumaz kitap ve makalelerden parçaları hemen bilgisayara yazmak tezi ömür boyu bitirememek için en emin yoldur.

Aslında bunu yapmakla siz kendinizi kandırıyorsunuz. Tez için çalıştığınızı düşünüyorsunuz ama yaptığınız sadece başkalarının düşüncelerini bilgisayara geçirmek hatta çalmak. Bu şekilde yazılan bir tezin geçseniz bile size faydası olmaz o yazdığınız metni içselleştirmedığınız ve özümsemediğiniz sürece.

Tezi bitirmenin en büyük sırrı yoğunlaşmak ve odaklanmaktır. Çalışarak yüksek lisans ve doktora yapanlar devam mecburiyeti olmadığı için tezin çok kolay olacağını sanırlar. Oysa aylar geçer ve bir sayfa bile yazamazlar. Yazdıkları da işe yaramaz. Çünkü tezin o ana fikrini oluşturmak ve alt fikirlerle onu zenginleştirmek için en az üç-beş ay her şeyi bırakıp sadece teze ilgilenmek gerekir. Çalışan kişiler de bunu yapamazlar.

Teze o ana fikir oluşturma aşamasında o kadar çok yoğunlaşmak gerekir ki TV bile izlememek, gazete bile okumamak tavsiye edilir. Ne kadar yoğunlaşırsanız zihninizde o dönüşümü o kadar çabuk yaşarsınız ve artık bir kere tezi kafanızda çözdükten ve şekillendirdikten sonra onu yazmak sorun değildir.

Tez yazarların yaptığı en büyük hata tezi başka işlerle birlikte yürütmeye kalkmalarıdır. Tezin bir hakkı vardır onu sizden ister. Daha azına razı olmaz. Tezin kısa yolu yoktur, oturup kapanıp okuyacak yazacak, tekrar okuyup tekrar yazacaksınız. Kampa gireceksiniz bir başka deyişle. Tabi başkasına tez yazdırmak gibi ahlak-dışı yöntemlerden söz etmiyoruz burada. Kendiniz yazacaksınız o fedakarlığa katlanacaksınız.

Tabi haksızlık yapmayalım. Herkes böyle metinler üretmeye ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etmeye yatkın değildir. Fakat onlar da tezsiz programlara yönelebilirler ya da akademisyenliğe eğilimleri olmağını baştan kabul edip hiç bu işe girişmeyebilirler. Yine de yatkın olmayan insanlar bile isterlerse ve yeterli fedakarlığı da gösterip teze yoğunlaşırlarsa tezlerini bitirebilirler.

Çoğu öğrenci tez savunmasından korkar ama aslında teze emek vermiş birisi için savunma önemli bir aşama sayılmaz bile. Oradaki jüri üyelerinin hepsinden fazla kendi konunuzu biliyorsunuz ve onlar size bilmediğimiz bir şeyi nasıl soracaklar? Elbette güzel bir sunum hazırlamak çok fazdalıdır ve bu şekilde heyecanınızı yatıştırabilirsiniz.

Tez bitince sıkıcı gelen bazı idari işlemler vardır ama onlar da en az tezi yazmak kadar önemlidir. Tezin kopyaları basılır ve değişik yerlere verilir, bazı imzalar ve belgeler tamamlanır gibi...Bunların hepsini bitirmeden size rahat yok. Fakat tezi bitirince kendinize mutlaka bir ödül vermelisiniz. Tez sırasında yapamadığımız şeyleri yapın ve bir süre bir şey okumayın.

Eğer sosyal bilimlerde tez yapıyorsanız tezin literatür taraması kısmı da yeterince hacimliyse o kısmı kitap olarak yayınlamak için girişimde bulunabilirsiniz. Bu olmasa bile bir özetini bir dergide yayınlatabilirsiniz. Eğer akademisyen olmak istiyorsanız bunlar ilerde sizin işinize yarayacaktır.

Tezini tamamlamış birisi için hayattaki en büyük zevklerden birisi de tez yazarken zorlananlara metot anlamında yardımcı olmaktır. Bu metin de böyle bir amaçla üretilmiştir. Tezini bitirmiş birisi hayatta en az bir konuda çok derinleşmiş, düşüncelerini çok geliştirmiş birisidir. Sırf bu bile ona saygı duyulması için yeterlidir. Bu duyguyu yaşayabilmek için teze gerekli önemi, zamanı ve emeği verin, kısa yolları aklınızdan çıkarın. Tez yazmak zordur ve tez yazmak onun için değerlidir. Kolay olsaydı değeri olmazdı zaten.

Hazırlayan: Faruk Karaman, Ocak 2009

Aşırı Okullaşma ve Entellektüel Olmak

Epeyce eskiden entellektüel olmak için lise bitirmek yetiyordu, lise mezunu olanlar aydın sayılıyorlardı. Şimdi ise sadece gelişmiş ülkelerde değil bizim gibi ülkelerde bile her taraf üniversite kaynıyor. Böyle bir çağda klasik anlamda olmak mümkün mü? Eskiden olduğu kadar erken yaşlarda mümkün olmadığı kesin.

Entellektüel deyince biz toplumun üstüne çıkabilmiş, ona yol gösteren, onun için düşünen insanları anlıyoruz. Toplumun ortalama düzeyi sürekli yukarı çıktıkça da o düzeyin üstüne çıkmak da zorlaşıyor. Foucault bu noktada spesifik, uzmanlaşmış entellektüel kavramını ortaya atıyor. Buna göre iyice uzmanlaşmış doktorlar ve mühendisler de aslında kendi çaplarında entellektüel kişiler ve başkalarının hayatlarını etkileyebiliyorlar.

Foucault klasik anlamda entellektüel ve büyük yazar olmanın artık imkansız hale geldiğini söylüyor fakat bu yine de mümkün olabilir. Sadece eskiden olduğundan çok daha uzun çalışma, çok daha fazla fedakarlık ister. Bir başka deyişle günümüzde ancak çok ileri yaşlarda gerçek anlamda bilge, aydın ya da entellektüel olunabilir.

Eskiden üretim daha önemliydi ve insanların büyük çoğunluğu üretimle ilgili işlerle meşgullerdi. Ancak gelişen sanayii ve teknoloji ile artık işlerin önemli bölümünü makinalar, donanımlar ya da yazılımlar gerçekleştiriyor. İnsanların artık daha fazla boş zamanı var. Çalışıyor olsalar bile gerçek anlamda daha az çalışıyorlar.

Elbette bu boş vakti dolduran ürünler makinalar tarafından değil insanlar tarafından üretiliyor. İnsanlar artık daha fazla kitap okuyor, evde ya da sinemada film izliyor, daha çok bu türden ürünler tüketiyor. Bu okuduğunuz döküman da boş vakti dolduran o ürünlere örnektir. Bu ürünleri üretenler yine insanlar. Fakat bu faaliyetler klasik anlamdaki entellektüel faaliyetlerde olduğu gibi toplumun üstünde faaliyetler midir?

Artık amatör olarak da bol miktarda içerik yani metin, fotoğraf, video vb. üretiliyor. Yeni gelişen teknolojiler, yükselen eğitim düzeyi ve artan boş zaman bunu mümkün kılıyor. Üreten kişi bu kadar çok sayıda olunca da artan talebe rağmen onların arasında sıyrılıp çıkmak o ölçüde zor olmaktadır.

Bir yandan eskiden hobi olan uğraşların meslek haline geldiği görülmektedir, diğer taraftan da o hobileri yapanların sayısı artmaktadır. Bir anlamda daha çok insan daha önce çok seçkin bir azınlığa has olan entellektüel ve sanatsal çalışma düzlemine çıkmış olmaktadır. Ürünlerini de diğer insanların beğenilerine sunmaktadırlar doğal olarak. Bunun için de o diğer insanların en azından tüketebilir konuma yükselmeleri gerekmektedir.

Aslında, bu sadece entellektüel ve sanatsal alanda değil klasik meslek dallarında da geçerlidir. Daha çok, daha çok insan mezun olmaktadır ve ciddi bir işsizlik problemi de bunu izlemektedir. Bir kısmı çözümünü daha çok uzmanlaşmakta bulmaktadır. Bu şekilde eğitim dönemi uzadıkça uzamaktadır. Kişinin kendini ispat etmesi ancak geç yaşlarda mümkün olmaktadır.

Çok erken yaşlarda ilgi ve yeteneklerin belirlenip bir alana yönelmesi de o alanda uzmanlaşma yaşını aşağı çekebilir. Fakat bu dudumda bile öğrenilecek o kadar şey karşısında kişinin o konuda sivrilmesi epeyce zaman alacaktır. Bir taraftan da erken yaşta yapılacak

seçimde kişinin rolü çok az olacak ve belki de daha yetenekli olunan başka alanlardan feragat edilmiş olacaktır.

Üstelik, entellektüel uğraş içinde olan birisinin dar bir alanda uzmanlaşmış olması yeterli değildir. Bu, onun bakış açısını çok daraltır. Bir entellektüelden beklenen işlevi yerine getiremez. Entellektüelin ilgi alanını sınırlaması mümkündür ve faydalıdır ancak bu onun geniş alanlarda donanımlı olması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz.

Özetlersek, bilginin çığ gibi arttığı çağımızda entellektüel olmak artık çok daha zorlu bir çaba istemektedir. Hatta bazı durumlarda kişi toplumun üzerine ancak öldükten sonra bıraktığı eserleriyle çıkabilmektedir.

Artık büyük yazar, büyük düşünür, büyük bilim adamı çıkmamasının nedeni bilginin ve bilgi üretenlerin inanılmaz sayıda artmış olmasıdır. Bu konuda insanlık tarihinde olmadığı ölçüde yoğun ve yıkıcı bir rekabet yaşanmaktadır. Kişiler bir miktar toplum ortalamasının üzerine çıkabildiklerinde zaten ömürlerinin sonlarına yaklaşmış olmaktadır.

Elbette bazı yeteneklerin keşfedilerek çok iyi bir pazarlama ile kısa sürede şöhret haline getirilmeleri mümkündür. Fakat, bu onların gerçekten de toplumun ortalama düzeyinin çok üstüne çıktıklarını göstermez. Hatta çoğu durumda böyle hızlı isim olanlar aşağıda bir beğeni düzeyine hitap ettikleri için çabucak şöhret basamaklarını tırmanmaktadırlar. Bir kez bu olduğunda da onların kendilerini geliştirme süreci de büyük ölçüde akamete uğramaktadır.

Entellektüel olma süreci bu kadar zorlaştığı içindir ki eskiden olsa entellektüel aday olacak kişiler uzmanlaşmayı ve Foucault'un spesifik entellektüel rolünü oynamayı kabul etmektedirler. Onun öngörülerini çürütürcesine eski türde bir entellektüel olmak isteyenlerse çok uzun süreli bir mücadeleyi göze almak zorundadırlar.

Genel kültür sahibi olmak ve falanca ırmağın uzunluğu ve falanca ülkenin filanca eyaletinin başkentini bilmek entellektüel olmak değildir. Entellektüel toplumu etkileyen, ona yol gösteren kişidir ve bu konuma ulaşmak kolay değildir.

Entellektüel olmak geçmişte de kolay olmamıştır. O günün şartları içerisinde bugün olmayan zorluklar hep olmuştur. Bugünün entellektüeli de başa çıkılmaz ölçüde artan bilgi ve bilgili insan kalabalığı karşısında bir yol bulmak durumundadır. Bunun bir yolu çok bilgiye sahip olmaktan çok sistemli bilgiye, bilginin bilgisine sahip olmaktır. Bu çaba insanı klasik anlamda entellektüel yapmasa bile en azından kendini geliştirmiş, toplumun bir miktar da olsa üstüne çıkmış bir insan yapar.

Hazırlayan: Faruk Karaman, Ocak 2009

Genel Kültür mü, Uzmanlaşma mı?

Genel kültür edinmek çoğu insan için çok keyiflidir. Her konuda bir şeyler söyleyebilmek ya da daha avanca bir tabirle bilgiçlik taslayabilmek, ayaklı kütüphane olmak. Bu yol hemen herkese açıktır fakat genel kültürden para sağlamak imkansız değilse de çok ama çok zordur. Tabi eğer bilgiden çok şansın önemli olduğu bilgi yarışmalarını bir kenara bırakırsak.

Çetin Altan bizim memleketin en büyük sorununun mesleksizlik olduğunu söyler ki buna katılmamak mümkün değil. Burası herkesin her şeyi bilmek istediği ama bu yüzden de kimsenin hiçbir şeyi tam bilmediği bir ülkedir. Tabi istisnalar vardır.

Kimse mesleğinden memnun değildir, herkesin gözü bir başkasının kazancındadır. Sonra devran döner başka bir meslek öne çıkar ve bu sefer de insanlar o mesleğe ilgi duymaya başlar ve ilgi duyunca da o mesleğin bilgisinin bir bölümünü de edinirler. Genel kültür edinme eğiliminin arkasındaki faktörlerden birisi de budur.

Gelişmiş Batı ülkelerinde uzmanlaşmanın çok öne çıktığı görülmektedir. Orada da genel kültüre sahip insanlar vardır ama onlar bile daha uzmanlaşmış bir tür genel kültürü hedeflerler. İlgilendikleri konuları da sınırlarlar. Bu da çok doğaldır çünkü bilgi üretimi çığ gibi artmakta ama insanın ömrü ve öğrenme yeteneği artmamaktadır.

Elbette aşırı uzmanlaşmanın getirdiği bazı sorunlar da vardır ama bunu çözecek detayları daha az gözeten uzmanlıklar da zaman içinde gelişmiştir. Onların da en tepesinde stratejistler, düşünürler ve filozoflar vardır. Ama onların bile kendi içinde bir disiplini vardır.

Doğu toplumları Batı'daki kadar uzmanlaşmayı başaramamıştır. Doğulular olaylara bütüncül bakmayı severler. Doğu derken Çin, Hindistan gibi ülkeri ve Orta-Doğu'yu da bunun içine almak gerekir. Bir Doğu klasiğini okuduğunuzda ansiklopedi gibi içinde hemen her şeyi içerdiğini görürsünüz. Kendi sınırlama endişesi yoktur. Ama bir Batılı'nın kitabı genelde sınırlara bağlı kalmaya çalışır.

Elbette insanları edinecekleri bilgilerin türü konusunda sınırlamak mümkün ve doğru değildir ancak ülkemizde genel kültüre gösterilen anlamsız hürmetin deşifre edilmesi gerekiyor. Genel kültür çoğu durumda insanın hiçbir zaman kullanamayacağı bilgiler edinmesi demektir.

Her sorulan soruya cevap verebilmek bir marifet değildir. Bunu ansiklopediler ve arama motorları çok daha iyi yapabilmektedir. Önemli olan, çok az sayıda insanın bildiği türden nadir ve değerli bilgilere sahip olmak ve o alanda sürekli derinleşmektir.

Genel kültüre sahip birisi bir konuda hiçbir zaman derinleşemez ve sürekli dikkati dağınık. Edindiği bilgiler arasında sağlıklı bir bağ kuramaz ve onları anlamlı bir şekilde sınıflandıramaz. Bu kişinin durumu önüne gelen her şeyi sürekli yiyen bir insanın durumu gibidir. Oysa her şey gibi bilginin de fazlası zararlıdır. Oysa bizde bilgi için de öyle bir fetişizm vardır ki bunun tersi doğru kabul edilir.

Baştaki soruya dönersek elbette ki uzmanlaşmak daha değerlidir. Genel kültürden para kazanılamaz. Bir ya da iki konuda iyice derinleşip başka konularda bir sorunu olunca da o konunun uzmanlarına danışmak en idealidir. Bu durumda toplumda da daha gelişmiş, sofistike bir toplum haline gelecek ve bireyler de toplum için çok değerli olacaktır.

www.tech-strategy.org

Hazırlayan: Faruk Karaman, Ocak 2009

farukka@yahoo.com

farukk@tech-strategy.org

Not: www.tech-strategy.org sitesindeki ilgi duyduğunuz gruplara üye olabilir bilgi paylaşımı ve tartışmalara katılabilirsiniz.